

på dette ikke uvæsentlige punkt havde nok været ønskelig.

Også hvad angår den for alle involverede uklædelige Dina-sag (s. 103-117) bringer bogen nye enkeltheder, som ikke gør hoffet ære. I en form så fængslende som en spændingsroman leverer Heiberg den hidtil grundigste gennemlysning af denne ulyksalige skæg-og-blåbriller sag. I samme boldgade er det også værd at notere sig, at Heiberg ved et veritabelt detektivarbejde har haft held til at kaste nyt lys over Ulfeldts mulige rolle i den såkaldte Malmøssammensværgelse under den anden Karl Gustav-krig (s. 173ff.). Hans velbegrundede konklusion er, at Ulfeldt i bitterhed over, hvad han følte som dårlig behandling fra den svenske regerings side, synes at have spillet en rolle som hemmelig dansk kontaktperson i den mislykkede affære. Denne erkendelse åbner for helt ny indsigt i arten og omfanget af de fantasifulde danske *Special Operations* bag de svenske linier under den sidste Karl Gustav-krig.

Endelig er det med langt større klarhed end hidtil lykkedes Heiberg at kaste lys over Ulfeldts mildt sagt vidtløftige pengetransaktioner, som hvad opfindsomhed og omfang angår må få vore dages selskabstømmere til at blegne af misundelse. Heiberg har i denne forbindelse gjort et kildemæssigt kup ved i

den nederlandske Vekselbanks hovedbog at identificere Ulfeldts hemmelige konto, som i tiden omkring rigshofmesterens fald udviste et astronomisk indestående (s. 118) – et klart indicium på, at Ulfeldt i god tid havde forberedt sig på alle eventualiteter.

Denne sprudlende række af sensationelle afsløringer fra arkivernes gemmer kombineret med indsigtfuld psykologisk indlevelse sætter Heiberg i stand til at tegne et veldokumenteret omrids af et helt enestående livsløb og en i sjælden grad narcissistisk personlighed med klare psykopatiske træk. Ulfeldts eneste virkelige ambition synes at have været at bringe sig selv i centrum. Disse træk kombineret med en usædvanlig intelligens og stor personlig udstråling gjorde Danmarks rigshofmester til en svindler i verdensformat, eller – med Heibergs egne ord – »et af de få eksempler på kvalificeret vanvid, som Danmarkshistorien kan opvise« (s. 244).

Med denne bog har Heiberg givet os et dygtigt og spændende værk om Corfitz Ulfeldt og hans tid. Faktisk er det af en sådan standard, at det burde oversættes til et hovedsprog – ikke blot fordi Ulfeldt yndede at optræde på verdensscenen, men især fordi det er en god anledning til at vise udlandet, hvad dansk populær historieskrivning formår, når den er bedst.

Københavns Universitets historie 1788-1936

Af Claus Møller Jørgensen

Jette Kjærulff Hellesen, Ole Tuxen, Niels Petersen og Hans Kryger Larsen: »Almindelig historie 1788-1936«, *Københavns Universitet 1479-1979*, bind II, red. Leif Grane

og Kai Hørby. (G.E.C. Gad, 1993). 611 s., 398 kr.

Med dette andet bind af Københavns Universitets almindelige historie er den-

ne side af universitetets historie færdigbehandlet, mens hele værket stadig mangler et enkelt bind. Med lidt held skulle man altså kunne færdiggøre denne monumentale fremstilling af Københavns Universitet 1479-1979 i det 15. år efter, at de første bind så dagens lys.

De godt 600 sider, som udgør dette binds tre afsnit, er skrevet af fire forfattere. Jette Kjærulff Hellesen og Ole Tuxen behandler perioden 1788-1848, Niels Petersen perioden 1848-1902, mens Hans Kryger Larsen behandler perioden 1902-1936. Det kan vel derfor ikke komme bag på nogen, at der er forskelligheder de tre afsnit imellem – det gælder både tilgangen til universitetet som forskningsobjekt, i forlængelse heraf vægningen af stoffet, og metodisk ikke mindst i brugen af kvantitative analyser – men alt i alt finder jeg, at man har fået et anvendeligt og interessant bind ud af arbejdet. Alle giver en fyldig fremstilling af universitetets indre organisation, ledelsesstruktur, kompetenceområder og hierarkier, forholdet mellem stat og universitet – mellem konsistorium og ministerium – og økonomiske forhold; af de formelle rammer for universitetets virke i form af analyser af de forskellige overordnede lovbestemmelser; af det akademiske apparats funktionsmåde i lovens forstand og i konkrete historiske tilfælde; af universitetets størrelse, hvad angår studenter og lærere; af studierne og i nogen grad videnskaberne; og alle knytter deres fremstilling an til »verden udenfor«, til den politisk-kulturelle diskurs og universitetets funktion i samfundet. Alt sammen nødvendigt for at læseren kan få et indtryk af den institution hun læser om, og dertil i vidt omfang nødvendig viden for den, der vil beskæftige sig med videnskabshistorie.

Det betyder på den anden side ikke, at jeg i alle tilfælde er enig i alt, hvad man har valgt at optage i fremstillingen.

Det gælder i det mindste ikke det første afsnit, skrevet af Jette Kjærulff Hellesen og Ole Tuxen, som dækker perioden fra universitetsfundatsen 1788 skabt i den enevældige reformperiode i 1780'erne til, hvad man kunne kalde de nationalliberale reformer efter 1848. Godt nok er dette afsnit det, der dækker den længste tidsmæssige periode i bindet, men jeg finder nu ikke, at det er forklaringen på, at afsnittet er omkring 100 sider længere end de to andre. Man har valgt at gøre meget ud af lønstruktur, lønnens størrelse, pensionsforhold, økonomiske forhold ned i detaljen, økonomisk forvaltning og lignende – efter min mening for meget. Selv om det ikke kan siges at underminere afsnittets værdi, så gør det dog læsningen mere langtrukket, og jeg har ærligt talt svært ved at se, hvad man kan bruge disse oplysninger til.

Universitetet beskrives i denne periode i sin egenskab af et kongeligt universitet, hvilket med Kongeloven fra 1665 in mente betød, at kongen var øverste myndighed også i forhold til universitetet. Det afspejlede sig da også i hele den måde statens forhold til universitetet var organiseret på. De administrative enheder var også kontrolinstanser, der til forskellige tider intervernerede i universitære anliggender med forskellig styrke. I fremstillingen spiller det synspunkt, at kongen ikke handlede arbitrært – det vil sige han fulgte samme procedure, hver gang sager skulle afgøres –, en overordnet rolle i forhold til den betydning, som kongens personlige magtstilling havde i forhold til universitære beslutninger. Man får derfor det indtryk, at den enevældige statsform ikke havde betydning i akademisk henseende. Men der er dog eksempler på, at personlige forbindelser til kongen og kredsen omkring ham har haft betydning, når stillinger skulle besættes, ligesom forbindelser til universitetets folk.¹ Den enevældige stats ind-

flydelse på universitære forhold i almindelighed bør understreges.

Det er på den anden side uomtvisteligt, at der i slutningen af perioden fremkom nye tendenser i forholdet mellem stat og universitet, der gav universitetets kollegiale organer langt større indflydelse på universitetsforhold i det hele taget – økonomien undtaget. Dette hænger sammen med en bureaukratisering af centraladministrationen som helhed og, som en del af denne udvikling, af forholdet mellem universitet og styrelse, hvilket ikke tydeliggøres i denne fremstilling. Følger vi Max Weber, karakteriseres et bureaukratisk system idealtypisk af 1) et nøje fastlagt autoritetshierarki, 2) et fastlagt system for vertikal kommunikation (*Dienstwege*), 3) en regelordnet arbejdsdeling, hvilende på specialviden (*Fachwissen*), 4) et system af regler og retningslinier, der fastlægger pligter og rettigheder for de deltagende parter, og endelig 5) retningslinier, der definerer fremgangsmåder ved embedssagernes ordning.² Det er disse karakteristika, der mere eller mindre genfindes formaliseret i reformerne af hele universitetets styrelse 1848-1850, med dannelsen af Kultusministeriet 1848 og den akademiske lærerforsamling 1850, og som må siges at formalisere den præcedens, der i enevældens sidste tid havde udviklet sig mellem stat og universitet.

Dette kan belyses af beslutningsprocesserne bag reformer i hver sin ende af det behandlede tidsrum, nemlig indførelsen af den nye fundats af 1788 og skoleembedseksamens omordning i det filosofiske fakultet 1849. Mens skoleembedseksamen af 1849 var et resultat af længerevarende forhandlinger mellem konsistorium, det filosofiske fakultet og myndighederne,³ kunne universitetsfundatsen af 1788 gennemføres, uden at en eneste universitetslærer havde deltaget i kommissionsarbejdet, og

uden at den endelige kommissionsbetænkning var blevet forelagt de kollegiale organer til udtalelse.⁴ Ved den næste store reform af de filosofiske embedseksamener i 1883 blev universitetets kollegiale organer inddraget i rigt mål med bestemmende indflydelse på det endelige resultat. Uanset det politiske styres farve nød universitetet efter århundredets midte en ganske stor grad af autonomi i forhold til staten. Dette forhold må tilskrives bureaukratiseringsprocessen, der fører en tendens med sig til, at administrative subsystemer i et bureaukratiseret system til en vis grad unddrager sig politisk kontrol, og udviklingen af administrative sædvaner i relationen mellem Kultusministeriet og universitetet, hvilende på respekt for professorernes faglige ekspertise.

Kun på et enkelt punkt i fremstillingen, som jeg ikke tror man har fundet særlig væsentligt, er man gået fejl, nemlig i inddragelsen af videnskabelig professionalisering som et forklaringsmoment i udviklingen efter 1788 (s. 247f). Professionalisering af videnskaberne – det at man kan leve af at beskæftige sig med videnskab – forbindes normalt med specialisering og institutionalisering. Den betyder først og fremmest, at et videnskabeligt samfund udvikles og demarkeres klarere, og at de synsmåder, der anses for at være videnskabelige, i mindre eller større omfang afgrænses fra andre videnskaberens synsmåder og emneområder og fra den alment-samfundsmæssige diskurs. Der skabes en videnskabelig tradition med et særligt genstandsområde, metoder, anerkendte evalueringskriterier og fremstillingsformer, der ikke længere retter sig mod et litterært, men mod et videnskabeligt marked. Dertil kommer, at evalueringen af en opdagelse eller et resultats videnskabelige karakter i stigende grad hænger sammen med ikke alene ophavsmandens uddannelse, men også hans

placering i det videnskabelige samfund, eller om han står uden for det. Der trækkes en grænse mellem den professionelle videnskabsmand og amatøreren. I den præ-professionaliserede videnskab kunne enhver dannet mand på lige fod med andre dannede mænd tage del i den videnskabelige diskurs. Det sidste peger på den helt centrale forskel på den professionaliserede videnskab og den ikke-professionaliserede. Den sidste drives af enkeltpersoner, hvis beskæftigelse med et givet genstandsområde ikke er afhængig af videnskabelig evaluering. Den professionaliserede videnskab er derimod et lagdelt socialt system, hvor en videnskabelig elite sætter kriterierne for deltagelse i den videnskabelige vidensudvikling og reglerne for social mobilitet i det videnskabelige samfund, gennem tildeling af meriter og materielle gevinster. Der er altså ikke alene forskel på amatøreren og videnskabsmanden, der er også forskel på den meriterede og den umeriterede videnskabsudøver.

Det er således ikke oprettelsen af lærestole i forskellige fag, der indvarsler den professionaliserede videnskab, lige så lidt som det er holdbart, at »i almindelighed kom Det filosofiske Fakultets fag til at fremstå som selvstændige videnskaber« (s. 248), hvis dette kædes sammen med et begreb om professionalisering. Dannelsen af Historisk Forening 1839 og udgivelsen af *Historisk Tidsskrift* fra 1840 er eksempelvis ikke udtryk for en afgrænset historievidenskabelig professionalisering. Selv om foreningen havde forbindelse til historikerkredse på universitetet, var det ikke den videnskabelige kommunikation med basis i universitetet, tidsskriftet skulle sikre. Det var de udadrettede aktiviteter, som formelt var foreningens primære. Det, det gjaldt om, var at »vække«, »fremme« og »bevare« det historiske især, men ikke udelukkende,

med hensyn til fædrelandet, og de kræfter der ville arbejde for disse mål, »med videnskabelig eller national Interesse«, ville foreningen stå åben for. Der var tale om en bred målsætning for foreningens virke, og at den ikke var udtryk for et specialiseret historisk syn, afspejles i retningslinierne for *Historisk Tidsskrift*. Med en bred definition af historien og dens hjælpevidenskaber var tidsskriftet åbent for alle originale afhandlinger og »Udarbejdelser« samt optryk af kilder, og »heller ikke Ethnographie, Geographie, Statistik, Biographie m.m., saalidt som Literaturens og den videnskabelige Culturs Historie, ville være udelukkede af Tidsskriftet....«.⁵

At se disse udsagn som et udtryk for en specialiseret videnskab synes udelukket. Og man må faktisk sige, at hele den ordning af det filosofiske fakultet, som gennemførtes 1849 snarere har virket hæmmende på de faktisk forekommende specialiseringstendenser, og at disse først slog igennem med professionaliseringens gennemslag omkring 1880. Ved revisionen af Historisk Forenings og *Historisk Tidsskrifts* vedtægter i 1876 er der således sket en indsnævring til det specifikt historiske. Borte var al tale om »Ethnographie« etc. Hvad angik tidsskriftet, gjaldt det, at »Dettes indhold skal fornemmelig bestaae af originale historiske Afhandlinger, tillige kan deri optages historiske Anmeldelser og Kritiker, utrykte Breve, Documenter og andre historiske Bidrag«.⁶ Samme bevægelse ses af det faktum, at foreningens og tidsskriftets ledelse i 1839 ikke bestod af en eneste uddannet historiker, hvorimod det omkring 1880 helt var domineret af uddannede, professionelle historikere. Et resultat af dette var, at amatørhistorikerne udelukkedes fra at skrive i *Historisk Tidsskrift* – de kunne ikke leve op til den professionelle elites kriterier for videnskabelighed.⁷ Det er endvidere ikke

uden grund, at Bøggild-Andersen har kaldt de første 15 år af *Historisk Tidsskrifts* levetid for den molbechske periode. Juristen og litteraten Christian Molbechs personlige virke var helt centralt for tidsskriftet, både for dets indhold og overlevelse.⁸ Derfor er det helt rigtigt og centralt, når man s. 249 konstaterer, at »Videnskabelig virksomhed blev kun udøvet af en fåtallig personkreds hovedsagelig hjemmehørende i København. Forskningen i et fag blev let afhængig af meget få personer, og en enkelt mands holdninger og interesser kunne få vidtrækkende betydning for et fags udvikling«. Dette er et centralt karakteristika ved den præ-professionaliserede videnskab.

Niels Petersen tager over ved 1848 for at føre fremstillingen frem til 1902, og det gør han på fornemste vis – i øvrigt godt 80 sider kortere end det foregående afsnit. Man mærker tydeligt det solide kendskab til især Kultusministeriets arkiv, som er brugt flittigt.

Niels Petersen kommer rundt om periodens reformer, både de akademiske og de styrelsesmæssige, hvor de sidste danner den tidsmæssige ramme om afsnittet. De centrale sager af almen betydning trækkes frem, og her skal især fremhæves latinens nedtur som videnskabssprog, kvinders adgang til universitetet 1875 og sagen omkring Georg Brandes' tilknytning til universitetet 1872 og igen i 1883 og 1896.

Hvad kvindernes adgang til universitetet angår, er det interessant at bemærke sig, at de, der på universitetet taler for kvinders adgang, gør det under henvisning til, at mange kvinder i datidens Danmark måtte forsørge sig selv. Denne diskussion om overskuddet af kvinder og det acceptable i, at de derfor kunne gå ud på det arbejdsmarked, der ellers var forbeholdt mænd, er fremtrædende på dette tidspunkt. Det er tillige væsentligt at fremhæve de ulige vilkår i mulig-

hederne for embede, hvilket kvinder ikke fik samtidig med adgangen til universitetet, således at adgangen til universitetet aldeles ikke sigtede mod, »at kvinder som noget normalt skulle skaffe sig en levevej gennem universitetsstudium« (s. 392).

Niels Petersen yder retfærdigvis spørgsmålet om, hvorfor Georg Brandes aldrig opnåede ansættelse på Københavns Universitet indgående behandling. Hele sagens karakter er enestående og rejser med al ønskelig tydelighed spørgsmålet om de institutionelle magtforhold og deres indflydelse på videnskabsudviklingen i kraft af bestemelsesretten ved nyansættelser. Sagen viser altså hen til, at man ikke kan skrive videnskabshistorie alene som erkendelsesudviklingens historie. Videnskabens mere profane side, der handler om anvendelse af institutionaliseret magt til blandt andet at vælge hvem, og dermed hvilke videnskabelige synsmåder, der skal videreføre den videnskabelige tradition, kan aldrig bortabstraheres. Det er en af grundene til, at dette bind i det hele taget er en betydningsfuld videnskabshistorisk udgivelse.

Det er i den forbindelse væsentligt, at Niels Petersen s. 376 elegant får placeret universitetet politisk under overskriften »Universitetets Janusskikkelse«: »I slutningen af forrige århundrede præsenterede universitetet sig utvetydigt som en vogter af konservative værdier, skeptisk over for lærdomme, der kunne true det bestående værdisystem. Universitetet var stadig det kongelige universitet, en del af det traditionelle statsapparat, på linje med kongehuset, kirken og hæren. Som sådant opfattedes universitetet i offentligheden og i politiske kredse«. Og videre s. 377: »Men universitetet havde et Janusansigt... Et andet ansigt repræsenterede fakulteternes eller fagenes universitet. Det vendte ud mod Europa og den internationale

politiske udvikling... Udviklingen kunne have et meget forskelligt forløb indenfor de enkelte fakulteter eller fag, men universitetet som statsinstitution, i rollen som det kongelige universitet, havde ingen nævneværdig indflydelse på den«.

Det er beklageligt, at det filosofiske fakultets politiske udvikling ikke findes beskrevet i de kvantitative oprullinger, som udgør det filosofiske fakultets almindelige historie i værkets bind VIII.⁹ Når det forholder sig således, at fakultetet principielt er kontrolinstans for de enkelte videnskabsfag under det givne fakultet, og således en appelinstans som professorerne kan rejse sager i, hvor de mener sig bortdømt af deres fagfæller, ja så er det filosofiske fakultets politiske orientering central. Dertil kommer, at det som nævnt er i fakultetet, at nye skoleembedseksamener lægges til rette, hvilket jo unægtelig giver fakultetets politiske sammensætning og orientering en central betydning. Som Niels Petersen rigtigt gør opmærksom på, peger den politiske orientering dels på spørgsmålet om reel lærefrihed på universitetet, som han – med rette – besvarer bekræftende, og spørgsmålet om lærefrihedens begrænsning gennem lærerrekuttering, som der ikke kan gives et entydigt svar på. Og vi er tilbage ved Brandes.

Tager man udgangspunkt i sagen Brandes, synes Niels Petersens fremstilling at underbygge den tendens, som også kan læses ud af arbejdet med skoleembedseksamen af 1883. Her viste det sig nemlig, at man i det omfang det var muligt ville bibeholde de undervisningsmål, som var nedlagt i skoleembedseksamen fra 1849, om end man måtte erkende – i lyset af krav fra lærerne ved den lærde skole – at en vis specialisering måtte indarbejdes. Dette viser, at der i 1883 ikke var nogen egentlig opposition til den fremherskende

konservatisme og nationalliberalisme, og de dertil hørende videnskabelige synsmåder. Derfor kunne radikaleren, fritænkeren og ateisten Brandes ikke accepteres, fordi han, som det så rigtigt fremhæves, satte spørgsmål på dagsordenen, hvorom man ikke kunne tale. Brandes valgte til gengæld ikke at tie, hvorfor han fik det samlede konservative establishment inklusive universitetet på nakken, hvilket gjorde hans tilknytning til universitetet til en umulighed.

Sagen kom op igen 1896 på foranledning af Kristian Erslev, Harald Høffding og Otto Jespersen, der ønskede Brandes ansat som ekstraordinær professor. Dette markerer en klar venstrefløjsoption i 1890'erne, som omkring århundredskiftet havde stor indflydelse gennem centrale personer, ikke mindst de tre nævnte. Det ses af skoleembedseksamen fra 1901, der er et egentligt nybrud i forhold til ordningen fra 1849. Fra at være et relativt homogent nationalliberal-konservativt fakultet, var der omkring århundredskiftet to politiske grupperinger. Dette prægede også debatten om Brandes' ansættelse ved universitetet i 1890'erne. Konservative kredse, med Johannes Steenstrup som en særdeles aktiv talsmand, modsatte sig kraftigt, at Brandes kunne tilkendes videnskabelige meriter. Steenstrup havde i talrige artikler klandret Brandes for manglende videnskabelig pålidelighed.¹⁰

Det kan tænkes, at der heri ligger en yderligere begrundelse for, at Brandes efter systemskiftet 1901 ikke blev ansat ved universitetet med forelæsningsret og -pligt, men af staten fik en livsvarig understøttelse til videnskabelig virksomhed. Det var præcis, hvad de konservative kræfter på universitetet kunne strække sig til.¹¹ Denne splittelse kunne tænkes også at indgå i de overvejelser, som Kultusministeriet og kul-

tusminister J.C. Christensen gjorde sig. Niels Petersen angiver årsagen i, at der mellem højre- og venstrefløjen i Venstre-reformpartiet blev indgået et kompromis, der nok kunne strække sig til en titulær professorbetegnelse og økonomisk understøttelse, men som ikke ville knyttes tæt til Brandes' anskuelser. Det var der ikke politisk dækning for. Den mindst omkostningsfulde beslutning var under alle omstændigheder at give Brandes understøttelse frem for ansættelse.

Hans Kryger Larsen slutter bindet af med en fremstilling, der fører frem til 1936. Kryger Larsen fastlægger i sine indledende bemærkninger fremstillingens fokus i »at beskrive institutionens politiske, sociale og økonomiske historie« (s. 456), og man bemærker hurtigt, at han i højere grad end forfatterne til de tidligere afsnit er interesseret i kvantitative mål og kvantificerbare enheder; forfatterens økonomisk-socialhistoriske baggrund fornægter sig ikke.

De tre metodiske »samlekasser« er i Kryger Larsens forståelse rummelige nok til at indfange de væsentligste forandringer og udviklinger i den periode, han behandler. Han får i det indledende afsnit omhandlende perioden 1902 til 1914 behandlet det politiske modsætningsforhold internt på universitetet, som i og med anciennitetsprincippet ganske plausibelt kædes sammen med et generationsbegreb, med et konsistorium, der bestod af de ældre konservative professorer, mens den akademiske lærerforsamling var de yngre, politisk venstredrejedes forum (s. 458ff). Men mens man får en indgående systematisk kvantitativ analyse af studentebestandens langsigtede udvikling og sociale rekruttering, savner jeg her en systematisk fremstilling af forholdet mellem universitetet og gymnasiet og diskussionen om den klassiske dannelses stilling – den klassiske dannelses forfald. Selv

om Kryger Larsen s. 473 konstaterer, at »I videre forstand var det altså forestillingen om den klassiske dannelse, erhvervet gennem de klassiske sprog, og dens karakter af fundament for hele universitetets lærdomsbygning, der var på spil«, afstår han s. 489 fra at »gå i detaljer« og vier en samlet side til emnet. Ærgerligt!

Centralt i det næste afsnit, som dækker perioden frem til 1923, står analysen af universitetets stilling i forhold til staten og uddannelsesystemet, der munder ud i konklusionen: »Fra i den foregående periode at have haft en relativt autonom, mandarinagtig position og status som noget »særligt«, blev den i takt med større og større studenterårganges indvandring mere og mere en undervisningsinstitution blandt andre, dens forbrug og ydelser nærgående jævnført med disses, og dens kvalitet prøvet overfor eksterne mål. Den var nu helt åbenbart underlagt et ministerium, der havde Finansministeriets tunge hånd over sig og tillige overvågedes af et emsigt folketing, hvis opfattelse af universitetets daglige virke af og til nærmede sig karikaturen« (s. 527). Universitetet havde ikke længere dannelsesmonopol, og gymnasiet var ikke længere eksklusivt rettet mod universitetsuddannelse, men mod en bred vifte af uddannelser. Universitetet havde altså fået en ganske anden status end 75 eller 50 år tidligere. Væsentligt er det i den forbindelse, at Kryger Larsen mæner den forestilling til jorden, der hævder, at akademisk dannelse efterhånden vil brede sig til alle samfundslag, at en større del af studenterne på universitetet ville komme fra de lavere klasser i samfundet. Der var tale om mindre forskydninger inden for middelklassen, en helt marginal udvikling for arbejderklassen, mens rekrutteringen fra det akademisk uddannede borgerskab præges af konstans (s. 586f). Dertil kom-

mer, at universitetet stadig var en eliteuddannelse, med potentiel adgang til magtens bonede gulve – regeringerne i perioden havde kraftigt akademisk islæt, som det afslutningsvis fremhæves (s. 604).

Efter endt læsning finder jeg, at det er lykkedes Kryger Larsen at beskrive universitetet som en institution i et samfund i forandring og under ændrede politiske vilkår. Nok er der steder, hvor de kvantitativt-metodiske overvejelser tenderer til at tage overhånd, hvilket gør det mere besværligt at bevare overblikket i den kvalitative argumentation, som talmateriale, tabeller og grafer skal understøtte. Men som helhed finder jeg fremstillingen klar og brugen af kvantitativt baserede argumenter i det store hele på sin plads.

Som helhed betragtet efterlader dette bind af Københavns Universitets historie et yderst positivt indtryk. Et emneregister kan man vel tillade sig at fremhæve som en væsentlig mangel, når bindet og værket som helhed i øvrigt ikke bærer præg af sparsommelighedshensyn. Det viser også billedgengivelserne, der simpelthen er gode, om end ikke alle lige interessante.

1. Se Frans Gregersen og Simo Køppe, *Videnskab og lidenskab*, København 1985, s. 145f.
2. Max Weber, *Wirtschaft und Gesellschaft*, Tübingen 1972 (opr. 1921), s. 124ff.
3. *Departementstidenden* 1849, s. 175f.
4. Ole B. Thomsen, *Embedsstudiernes universitet*, København 1975, s. 506 og 543ff.
5. Christian Molbech, »Fortale«, *Historisk Tidsskrift*, 1. rk. I, 1840, s. xviii og xix.
6. »Den danske historiske Forenings Vedtægter. Vedtagne 10de Maj 1876 paa Foreningens Aarsmøde«, *Historisk Tidsskrift*, 4. rk. V, 1875-77, s. LV §1.
7. Se også Thorkild Kjærgaard, »Fagmænd og amatører«, *Fortid og Nutid*, 26, 1975-76, s. 507-517.
8. C. O. Bøggild-Andersen, »'Historisk Tidsskrift' gennem Hundrede Aar«, *Historisk Tidsskrift*, 10. rk. I, 1939, s. 64.
9. Ejvind Slottved, »Fakultetets almindelige historie«, *Københavns Universitet 1479-1979*, VIII, red. Leif Grane og Povl Johs. Jensen, København 1992, s. 1-67.
10. Eksempelvis Steenstrups artikler »Dr. Georg Brandes som Sandhedsvidne« og »Dr. Georg Brandes og Upartiskhed« i *Dagbladet*, henholdsvis 2. og 4. februar 1880.
11. Rigsarkivet, Københavns Universitets Arkiv, Det filosofiske Fakultet, Dekanatsager 1896-97, nr. 110 og 115.